

TURLI MAMLAKATLARDA MAKTABGACHA TA'LIMDA MARKAZLASHTIRILGAN TASHKILOTNI QO'LLASH

Ulkpanova Aynur Kadirjaqsievna

Ájiniyaznomidagi Nukus Davlat pedagogik institute “maktabgacha talim” kafedrası óqituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14869104>

Annotatsiya. Maktabgacha ta'lim tizimini markazlashtirish yoki desentralizatsiya qilish har bir mamlakatning ta'lim siyosati va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlariga bog'liq.

Markazlashtirilgan tizim davlat tomonidan to'liq nazorat qilinib, barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishga xizmat qiladi. Bu usul Fransiya, Rossiya va Xitoy kabi mamlakatlarda keng qo'llaniladi. Yarim markazlashtirilgan tizim esa Germaniya, Janubiy Koreya va Turkiya kabi davlatlarda joriy etilgan bo'lib, unda davlat va xususiy sektor hamkorligi mavjud.

AQSh, Finlyandiya va Kanada kabi davlatlarda esa maktabgacha ta'lim asosan mahalliy boshqaruv organlari yoki xususiy sektor tomonidan tashkil etiladi. Markazlashtirish ta'lim sifatini standartlashtirish, moliyaviy barqarorlik va innovatsiyalarni keng joriy etish imkonini bersa, desentralizatsiya esa moslashuvchanlik va tanlov erkinligini oshiradi. Shu bois, har bir mamlakat o'ziga xos ehtiyoj va sharoitlardan kelib chiqib, optimal yondashuvni tanlaydi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, markazlashtirish, desentralizatsiya, ta'lim tizimi, davlat nazorati, xususiy sektor, ta'lim sifati, moliyalashtirish, innovatsiya, teng imkoniyatlar, mahalliy boshqaruv, ta'lim siyosati, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish.

THE USE OF CENTRALIZED ORGANIZATION IN PRESCHOOL EDUCATION IN DIFFERENT COUNTRIES

Abstract. The centralization or decentralization of the preschool education system depends on the educational policy and socio-economic conditions of each country. The centralized system is fully controlled by the state and serves to provide equal educational opportunities for all children. It is widely used in countries such as France, Russia, and China. A semi-centralized system, however, has been introduced in countries such as Germany, South Korea and Turkey, with both public and private sector cooperation. In states such as the United States, Finland, and Canada, however, preschool education is primarily organized by local governing bodies or the private sector. While centralization allows for standardization of educational quality, financial stability, and widespread introduction of innovation, decentralization increases flexibility and freedom of choice. Therefore, each country chooses an optimal approach, based on specific needs and conditions

Keywords: preschool education, centralization, decentralization, education system, public control, private sector, quality of education, financing, innovation, equal opportunities, local government, education policy, socio-economic development.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦЕНТРАЛИЗОВАННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ В РАЗНЫХ СТРАНАХ

Аннотация. Централизация или децентрализация системы дошкольного образования зависит от образовательной политики и социально-экономических условий каждой страны. Централизованная система полностью контролируется государством и служит для создания равных образовательных возможностей для всех детей. Этот метод широко используется в таких странах, как Франция, Россия и Китай. С другой стороны, полуцентрализованная система была введена в таких странах, как Германия, Южная Корея и Турция, где существует сотрудничество между государственным и частным секторами. Однако в таких странах, как США, Финляндия и Канада, дошкольное образование в основном организовано местными органами власти или частным сектором.

В то время как централизация обеспечивает стандартизацию качества образования, финансовую стабильность и широкое внедрение инноваций, децентрализация повышает гибкость и свободу выбора. Поэтому каждая страна выбирает оптимальный подход, исходя из конкретных потребностей и обстоятельств

Ключевые слова: дошкольное образование, централизация, децентрализация, система образования, государственный контроль, частный сектор, качество образования, финансирование, инновации, равные возможности, местное самоуправление, образовательная политика, социально-экономическое развитие.

Maktabgacha ta'lim tizimini markazlashtirish yoki desentralizatsiya qilishning ahamiyati quyidagi sabablarga bog'liq:

1. Ta'lim sifati va teng imkoniyatlar: Markazlashtirilgan tizimda davlat barcha bog'chalarda ta'lim sifatini bir xil darajada saqlashga harakat qiladi. Bu, ayniqsa, iqtisodiy jihatdan zaif hududlarda ta'lim olish imkoniyatini oshirishga yordam beradi.

2. Moliyalashtirish va resurslarni taqsimlash: Markazlashtirish orqali maktabgacha ta'lim davlat budjetidan moliyalashtiriladi, bu esa kam ta'minlangan oilalar uchun ta'lim olish imkonini kengaytiradi. Desentralizatsiya qilingan tizimda esa mahalliy hokimiyat yoki xususiy sektor moliyalashtirish bilan shug'ullanadi, bu esa ta'lim sifatida tafovutlar keltirib chiqarishi mumkin.

3. Ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlik: Kichik yoshdagi bolalarning sifatli ta'lim olishi kelajakda ularning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu esa mamlakatning umumiy ta'lim darajasi va iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

4. Innovatsiyalar va zamonaviy metodlarni joriy etish : Markazlashtirilgan tizim orqali davlat innovatsion ta'lim uslublarini bir tekisda barcha bog'chalarga tatbiq etishi mumkin.

Desentralizatsiya esa turli xil yondashuvlarga imkon beradi, lekin ba'zi hududlarda sifatsiz ta'lim berilishiga sabab bo'lishi mumkin.

5. Ota-onalar va jamiyat uchun qulaylik: Markazlashtirilgan tizimda ota-onalar ta'lim sifatiga ko'proq ishonch bildiradilar, chunki davlat uni nazorat qiladi. Desentralizatsiya esa ota-onalarga tanlov erkinligini beradi, lekin ba'zan sifatli bog'cha topish muammosi yuzaga keladi.

Maktabgacha ta'lim tizimini markazlashtirish har bir bolaga sifatli ta'lim olish imkonini berish uchun muhim bo'lishi mumkin. Biroq, desentralizatsiya qilingan tizim ham innovatsiyalar va moslashuvchanlikni oshirishi mumkin. Mamlakatlar o'z iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlariga qarab turli yondashuvlarni tanlaydilar. Turli mamlakatlarda maktabgacha ta'limni markazlashtirilgan tarzda tashkil etish siyosati va amaliyoti farq qiladi. Quyida ayrim mamlakatlarda qo'llaniladigan tizimlar haqida ma'lumot keltirilgan:

1. Markazlashtirilgan tizimga ega mamlakatlar: Ba'zi davlatlarda maktabgacha ta'lim davlat tomonidan to'liq nazorat qilinadi va moliyalashtiriladi:

Fransiya: Bu yerda maktabgacha ta'lim tizimi (École Maternelle) to'liq davlat tomonidan boshqariladi va 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun bepul.

Xitoy: Maktabgacha ta'lim hukumat tomonidan rejalashtirilgan, lekin mahalliy darajada amalga oshiriladi. Shuningdek, xususiy bog'chalar ham faoliyat yuritadi.

Rossiya: Davlat bolalar bog'chalarini moliyalashtiradi va ular ta'lim tizimining ajralmas qismi hisoblanadi.

2. Yarim markazlashtirilgan tizimga ega mamlakatlar: Ba'zi davlatlarda davlat va xususiy sektor birgalikda maktabgacha ta'limni tashkil etadi:

Germaniya: "Kindergarten" tizimi asosan nodavlat tashkilotlar tomonidan boshqariladi, ammo hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi.

Janubiy Koreya: Maktabgacha ta'lim davlat va xususiy sektor hamkorligida amalga oshiriladi, lekin hukumat muayyan standartlarni belgilaydi.

Turkiya: Davlat bog'chalari bilan birga, xususiy bog'chalar ham faoliyat yuritadi, ammo hukumat ta'lim dasturlarini belgilaydi.

3. Desentralizatsiyalashgan (mahalliy boshqaruvga asoslangan) tizimga ega mamlakatlar: Ba'zi davlatlarda maktabgacha ta'lim asosan mahalliy hokimiyatlar yoki nodavlat tashkilotlar tomonidan tashkil etiladi:

AQSh: Federal hukumat maktabgacha ta'limni to'liq boshqarmaydi. "Head Start" dasturi orqali past daromadli oilalarga yordam beriladi, lekin ko'pgina bog'chalar xususiy yoki shtat darajasida boshqariladi.

Finlyandiya: Mahalliy hokimiyatlar bog'chalarni boshqaradi va davlat tomonidan subsidiyalar ajratiladi. Barcha bolalar uchun maktabgacha ta'lim kafolatlangan.

Kanada: Har bir viloyat va hudud o'zining maktabgacha ta'lim siyosatini yuritadi.

Markazlashtirilgan tizimlarning afzalligi shundaki, davlat ta'lim sifatini nazorat qiladi va barchaga teng imkoniyat yaratadi. Desentralizatsiyalashgan tizimlarda esa moslashuvchanlik yuqori bo'lib, turli ehtiyojlarga javob bera oladi. Har bir mamlakat o'zining iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy sharoitlariga mos ravishda maktabgacha ta'lim tizimini shakllantiradi.

REFERENCES

1. UNESCO. (2021). Early Childhood Education Policies Around the World. Retrieved from <https://www.unesco.org>
2. OECD. (2020). Providing Quality Early Childhood Education and Care: Results from OECD Countries. Paris: OECD Publishing.
3. Barnett, W. S. (2018). Preschool Education and Its Lasting Effects: Research and Policy Implications. National Institute for Early Education Research.
4. European Commission. (2019). Early Childhood Education and Care: Key Data on Education in Europe. Brussels: Eurydice.
5. Финогенова, Н. В. (2020). Государственное регулирование дошкольного образования в России. Москва: Просвещение.
6. Ministry of Education of Finland. (2021). Early Childhood Education in Finland: Policies and Practices. Helsinki: Finnish National Agency for Education.
7. Ulakpanova A., Omarova A. MORAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH MUSICAL EDUCATION //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 2. – С. 1240-1244.

8. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
9. Saginbaevna T. S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 386-392.
10. Sag'inbaevna T. S. Cultural Life in Uzbekistan during the Years of Independence //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2023. – Т. 18. – С. 39-41.
11. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
12. Saginbaevna T. S. Management and study of culture and art. – 2022.
13. Тажимурадова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.
14. Tajimuraova S. S. INFORMATION AND COMMUNICATIONS IN MANAGEMENT //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 509-511.
15. Tajimuratova S. CONCEPT OF FURTHER DEVELOPMENT OF NATIONAL CULTURE IN UZBEKISTAN //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 251-254.